

september 2013
jrg. 30 nr. 3

MARIËNBURG

Magazine van en voor kritisch katholieken

Mariënburg-congres met
gloed onder de as

God en de mazelen

Harvey Cox en
het vertrouwen

Ekklesia Tilburg
samen onderweg

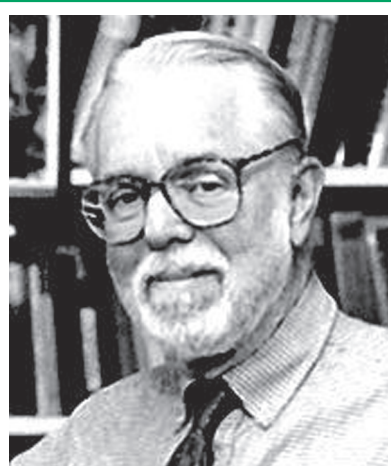
Kerkprovincie op
een kruispunt van wegen

Wat geloof ik
eigenlijk nog?

Harvey Cox
Amerikaans
leken­theoloog:

*Het Credo van Nicea
was de opmaat voor
vijftien eeuwen versmalling
van het christendom.*

MARIËNBURG Magazine is een uitgave van de gelijknamige vereniging van kritisch katholieken en verschijnt viermaal per jaar.

Eerder heette dit blad 'Nieuwsbrief' en 'MV-NU'.

Overname van artikelen is toegestaan na voorafgaand contact met de redactie.

© 2013 Mariënburg

ISSN 1878-8734

Website

www.marienburgvereniging.nl

Redactie

Lambert van Gelder, red.-secr. en eindredacteur
Leon Goertz, redacteur
Ad Krijnen, redacteur
Leo Le Large, redacteur
Jacques van Leeuwen, redacteur
Damiaan Meuwissen, redacteur

Redactie-adres

Per post: Archipelstraat 286, 6524 LR Nijmegen
Per e-mail: redactie@marienburgvereniging.nl

Vormgeving

N-ything Design, Boxmeer

Lidmaatschap / Abonnee (per jaar)

Lidmaatschap van de vereniging:
- gecombineerd met abonnement 'Mariënburg' € 30,-
- zonder abonnement € 12,50
Abonnement 'Mariënburg' zonder lidmaatschap € 20,-
Abonnementenadministratie: zie Secretariaat
Betaling van contributie, abonnementen en giften via Rabobank 32.99.21.568.
Betaling via automatische incasso heeft de voorkeur.
Zie verder de invulbon achter op dit nummer.

Bestuur Mariënburg

Henk Baars, voorzitter, 070-3596817
Tom van den Beld, 1° secretaris, 070-3838284
Lidy Verdegaal, 2° secretaris, 073-5225780
Dominic Brügemann, penningmeester, 0528-231730
Michel Besnard, lid, 040-2810073
E-mail: bestuur@marienburgvereniging.nl

Secretariaat

Postbus 675 - 3800 AR Amersfoort
Tel.: 033-4690070
E-mail: secretariaat@marienburgvereniging.nl

04 GLOED ONDER DE AS
MARIËNBURG-CONGRES IN OKTOBER

Henk Baars

06 DE TOEKOMST VAN HET
VERTROUWEN
HARVEY COX 'BACK AGAIN' MET EEN NIEUW BOEK

Ad Krijnen

08 EKKLESIA TILBURG
SAMEN ONDERWEG

Lidy Verdegaal

11 GOD EN DE MAZELEN
CRIMINELEN ZIJN HET!

Erik Jurgens

12 HET HANGT VAN DE MENS AF
DE GEMERTSE STUDIEDAGEN

Huub Schumacher

14 WAT GELOOF IK EIGENLIJK NOG?
LIEVER SPREKEN VAN VERTROUWEN

Leo Le Large

17 HOMO HOMINI LUPUS

Cultivator

18 LEZERS SCHRIJVEN MEE

20 KERKPROVINCIE OP EEN
KRUISPUNT VAN WEGEN
NAAR PERIODE-GIJSEN OF PERIODE-BLUYSSSEN

Leon Goertz

EN OOK NOG:

- 07 Knielen - LLL
10 Eigen plekje - Huub Schumacher
23 Wissewas - Leon Goertz
24 Pauselijke slippers - Achterkant

OMSLAGFOTO: KLAUS HERZOG

Het volgend nummer verschijnt in december 2013.
Bijdragen graag uiterlijk 1 november aan het redactie-adres.

inhoud

'Oh oh Copacabana'...

Op het zonovergoten Braziliaanse strand van Copacabana waren miljoenen jongeren uit de hele wereld samengestroomd. Ze droegen felgekleurde T-shirts, bonte vlaggen en spandoeken met stevige oneliners. En daarbij de ingevlogen paus, die als een popster ontvangen werd. Tegen de achtergrond van de donkere bergtoppen stond een wit oplichtend podium met een groot kruis.

Het was de laatste dag van de Wereldjongerendagen. Een eucharistieviering met alles erop en eraan. De misteksten werden onderbroken met swingende koorzang en gedreven solisten. Tenslotte werd er gedanst en de kluwen prelaten, samengedrongen op een soort eilandje, deinde mee. Een stiltemoment trof de miljoenen als in hypnose en ontlokte aan podcast-priester Roderick Vonhögen een emotionele traan. Te midden van dat alles stond daar paus Franciscus.

Deze grote aanpak is niet de stijl van Franciscus, die dan ook snel zijn kolossale troon liet vervangen door een eenvoudige stoel. Met veel aandacht voor de kinderen, gehandicapten en ouderen belandde hij tenslotte op het podium. Daar volgde zijn preek. Geen zedenpreek zoals we vaak hoorden van pausen, maar een oproep aan jongeren. "Blijf niet aan de zijlijn van het leven staan. Jezus deed dat ook niet. Hij heeft zich geëngageerd in sociale en politieke thema's."

De vraag is of zijn boodschap is aangekomen. Duidelijk is wel dat de jongeren dit feest niet snel zullen vergeten. Of ze meer kerkelijk geïnspireerd zullen zijn is niet duidelijk.

De waarde van de Wereldjongerendagen mag discutabel zijn, gezien de kosten, het uiterlijk vertoon en de oppervlakkigheid, in ieder geval zijn ze hartverwarmend en tonen een ander gezicht van de oude moederkerk. Paus Johannes Paulus II had dat als toneelspeler en volksmenner goed gezien. Iedere andere paus moet er maar mee zien te leven. Paus Benedictus XVI had het er moeilijk mee. Franciscus geeft er zijn eigen draai aan. Uiteindelijk is wat op zijn terugreis gebeurde wel het meest waardevolle: op zijn initiatief gaf hij een openhartige, eerlijke persconferentie waarbij de meest heikele punten van het Vaticaan aan de orde konden komen.

Het mag duidelijk zijn dat deze nieuwe paus in een wespennest terecht gekomen is. En waar begin je dan de zaak recht te zetten? Foute financiën, homoseksuele lobby's, haperende oecumene, verboden vrouwenwijding om er maar een paar te noemen. Franciscus lijkt de deur open te zetten. Dat hij kan veranderen blijkt uit zijn veranderde, nu positieve houding tegenover de Pinksterbeweging, die vooral in Zuid-Amerika veel aanhang krijgt. Tegenover homo's pleit hij voor tolerantie. Hij oordeelt niet, is geen rechter. Zijn toon is zeer verzoenend. De toevoeging dat homoseksuele daden zondig zijn, is weer van de oude kerk en ook dat vrouwen sinds paus Johannes Paulus II geblokkeerd zijn inzake priesterwijding. Nieuw en bemoedigend is dat Franciscus besluit dat het tijd is voor een theologische onderbouwing van de situatie van vrouwen in het ambt. Er is dus hoop en mogelijk veel ruimte.

Franciscus is terug in Rome. Geen spektakel meer. Even geen 'oh oh Vaticaan'...

HET MARIËNBURGCONGRES, 26 OKTOBER 2013, HEEFT ALS MOTTO:

GLOED ONDER DE AS

'As is verbrande turf', zei mijn moeder altijd en ze bedoelde dat het dan definitief voorbij was. Over en uit. Waar het ook over ging. Kijk niet om. *Don't look back*. In de praktijk viel het dan altijd wel mee, maar het verraadde wel een pittige levensopvatting. Rakel niet op wat niet meer werkt.

Ik ben in mijn jeugd nog opgegroeid met een heuse kolenkachel in huis. Eind vijftiger jaren, begin zestig en heb nog geleerd hoe dat moest, 's ochtends vroeg. Altijd weer in spannende afwachting of er nog vuur in de pot zat. En als je het de avond ervoor goed had gedaan, kon het vuurtje heel gemakkelijk weer opgerakeld worden. Wonderlijk, daar was het weer. Maar de as moest uit de asla en dat was een vies werkje.

Zo is het ook met dat gecompliceerde kerk-zijn van ons of liever geloofsgemeenschap-zijn. We verlangen naar het vuur van het begin, maar er zijn maar weinigen die de verantwoordelijkheid op zich willen nemen om de asla te legen. Die as stapelt zich maar op en verstikt het vuur. De vergelijking wordt wat saai, maar het is dikwijls wel de situatie van veel parochies. Geplaagd door megafusies moeten ze maar zien het vuur brandend te houden. De verhalen van vastlopers met dergelijke processen zijn legio en het is dan ook niet onverwacht dat *Bezielde Verband Utrecht* met een paar krachtige mensen het initiatief nam om een spaak in het wiel van de centralisering te steken. Gewoon omdat het echt te gek werd en wordt. Katholieken zijn over het algemeen niet geneigd om in grote opstand te komen tegen de hiërarchie.

Dat lijkt soms wel zo, maar als puntje bij paaltje komt in de eigen parochie, wil men toch rekening houden met zoveel mogelijk stromingen. Nuchter als we zijn, willen we dealen met de financiën en de voor iedereen waarneembare forse terugloop van mensen die participeren aan je activiteiten.

Maar soms wordt het te gek, niet in het minst in het bisdom Utrecht. De irritatie ligt in het feit dat het niet alleen om de nuchtere feiten van afnemende participatie en financiën gaat, maar vooral om, wat ik maar noem: de gaatjesbord theologie. De geldige geest stroomt slechts via de bediening van priesters naar

SPREKERS TIJDENS HET CONGRES

Ruard Ganzevoort

Henk Jongerius

Huib Oosterhuis

de gelovigen. Dus er komt maar één eucharistische kerk in een wijd gebied, de opleiding voor pastoraal werkers wordt gestopt, de sacramenten worden beperkt uitgevent en ga zo maar door. Het is precies die opvatting die niet meer alleen geldt. Het is een aantasting van het meest dierbare dat veel vrijwilligers in vele jaren hebben opgebouwd: het idee dat 'wij de kerk zijn' en dat inspiratie heel goed zelf met uitstekende mensen kan worden opgebouwd. Want velen hebben sinds het Tweede Vaticaans Concilie op dat terrein veel geleerd. De afbraak daarvan om deels valse redenen is een nieuwe aanval op de bron van je geloof.

Bezielde Verband is buitengewoon deskundig begonnen met het wakker maken van o.a. bestuursleden en betrokken vrijwilligers van parochies op dit kernpunt. Waarom zou je meegaan in een fusie als je zelf kunt overleven? Je parochie sluiten? Waarom eigenlijk? Alleen omdat er geen personeel zou zijn? Genoeg deskundige vrijwilligers om je heen. Er blijken tevens vele kerkjuridische mogelijkheden om je te handhaven. Onze vereniging heeft *Bezielde Verband* in het hart gesloten, maar we zullen met ons congres op 26 oktober een ander accent leggen. Wat is toch die ontegenzeggelijk diepe motivatie van ons om door te gaan in die woestijn van afbraak? Wat is de essentie van geloofsgemeenschap-zijn? Als je met je gemeenschap door de omstandigheden gedwongen wordt om de keuze te maken om buiten je kerkgebouw verder te gaan? En hoe bereid je je erop voor? Want hoe 'katholiek' is het eigenlijk niet om een eigen vereniging op te richten?

We zijn erg erin geïnteresseerd hoe met name de geloofsgemeenschappen zich houden, nadat ze een keuze voor 'eigen' parochie hebben gemaakt. Wat was en is de rol van bestuurders? Het is dikwijls niet alleen een kwestie van *good practices*, maar ook van *good persons*. Wie zijn dat en aan welke karakteristieken voldoen die?

Maar ook de rol van voorgangers komt in beeld. Nog niet zo lang geleden werd een zogenoemd *Voorgangersatelier* opgericht, te midden van de bijna 40 zelfstandige geloofsgemeenschappen die er al zijn. Wat drijft hen om te doen wat ze doen? Wat is de structuur van hun groep? Door wie en wat voelen ze zich en worden ze gelegitimeerd? Alweer *good practices* en *good persons*.

Het is daarom ook dat de congrescommissie en de credocommissie een onderzoek zijn gestart naar allerlei aspecten van deze zelfstandige geloofsgemeenschappen. Theo van de Kerkhof, voormalig medewerker van Volzin, doet het onderzoek dat zal worden gepresenteerd tijdens het congres op 26 oktober. In dat verband staat ook een inleiding van de dominicaan Henk Jongerius, de man van vele liedteksten, rond de spanningsopbouw van liturgie in kleinere en informelere geloofsgemeenschappen.

Vanuit geheel andere hoek zal Ruard Ganzevoort, Eerste Kamer lid, vooraanstaand Groenlinkser en theoloog van protestantse origine, de 'dunne stem' van de nieuwe geloofsgemeenschappen present stellen. Is er een theologische traditie waarin we staan of waren we al protestants?

Huib Oosterhuis wordt dit jaar 80 jaar. Hij vertrouwde mij toe dat hij een bescheiden rol wilde spelen op ons congres. Immers, hij is al in een zeer vroeg stadium wegbereider geweest. We gaan het zien. Plekken van beziel verband alom.

Tot slot zou je kunnen opmerken of je niet anders moet aankijken tegen veel zaken, nu we een nieuwe paus hebben. In het internationale verband van kritisch katholieken vliegen de reflecties en mails daarover heen en weer. Het zeer waardevolle accent van de diaconie, mij persoonlijk aan het hart gebakken, kan een opening geven in veel zaken. Maar die openingen zijn er nog niet. Soms is er een andere toonzetting, maar dat is het dan ook. In Nederland is daarvan nog weinig tot niets te merken. We gaan door op de ingeslagen weg, we wachten niet. Wij zijn de kerk.

Ik hoop echt dat u komt!

De auteur is voorzitter van Mariënborg, vereniging van kirisch katholieken. De titel (motto van het congres) is ontleend aan de gelijknamige brochure van Martin Werlen, abt van het Zwitserse benedictijnenklooster Einsiedeln, bij gelegenheid van de viering van 50 jaar Tweede Vaticaans Concilie.

2 OKTOBER 2013: LENAERS-STUDIEDAG

Na de succesvolle studiedag met Roger Lenaerts van vorig jaar nodigt de Vereniging voor Vernieuwing van het Kerkelijk Ambt, GOP, ook dit jaar belangstellenden uit voor een Lenaers-studiedag. De Vlaamse theoloog en Lenaers-volger Hans Paulussen s.j. zal de dag begeleiden onder de titel:

“In het spoor van Lenaers, maar niet aan zijn handje”

Enerzijds willen we voortborduren op het thema van een godsbeeld dat verenigbaar is met onze postmoderne samenleving (Roger Lenaers), anderzijds nodigt dit spoor ons uit om verder te zoeken in de richting waarnaar nieuwe wegen ons leiden.

Herman Paulussen, een kritische volgeling van Lenaers, is bereid daarbij te helpen, aan de hand van inleidingen en gespreksrondes.

Desgevraagd zegt hij van zichzelf: “Ik heb kandidaats klassieke wijsbegeerte en letteren, wat me goed van pas komt voor de exegetische van het Nieuwe Testament. Ook heb ik een licentiaat in wiskunde. Aan mijn kerkelijke studies, filosofie en theologie, heb ik in die woelige tijd niet veel gehad, op enkele vakken na. Maar achteraf ben ik er wel veel mee bezig gebleven.”

Plaats: Franciscushuis, Van der Does de Willeboissingel 12, 's-Hertogenbosch. **Deelnemers krijgen koffie/thee en soep aangeboden; brengen zelf brood mee.**

Datum en tijd: woensdag 2 oktober a.s., 10.00-16.00 uur.

Deelnamekosten: € 20,-, ter plekke te voldoen.

Aanmelding: per PostNL: Secr. GOP, Lammergors 40, 4761 VG Zevenbergen, per tel.: 0168-327190; per e-mail: wimvandervelden@hetnet.nl. Tot 15 september **aanmelding uitsluitend voor GOP-leden; daarna zijn de resterende plaatsen ook voor niet-leden beschikbaar, op volgorde van datum van binnenkomst.**

Wie herinnert zich niet de bestseller van medio jaren zestig, in het laatste jaar van het Tweede Vaticaans Concilie: *De stad van de mens*? Het boek was geschreven door een jonge docent aan de Harvard Universiteit in Cambridge bij Boston, *Harvey Cox*, geboren in 1929. Tot 2009 was hij daar hoogleraar. En bij zijn afscheid verraste hij ons met een nieuw boek: *The future of faith*.

Harvey Cox heeft zijn nieuwe boek opgedragen aan zijn acht kleinkinderen. Die belichamen zijn vertrouwen in de toekomst (*faith in the future*), zo schrijft hij. Ook bedankt hij een aantal personen, onder wie de kardinalen Ratzinger in Rome en

DE TOEKOMST VAN HET VERTROUWEN

Martini van Milaan en vooral zijn vrouw, Nina Tumarkin. Op het einde van zijn zo werkzame leven blijkt hij terug en vooruit. Temidden van zijn uiteenzettingen komen telkens kleine autobiografische brokjes. Zo kunnen zijn kleinkinderen opa herkennen achter al die geleerde praat.

De Nederlandse vertaling van *De stad van de mens* haalde indertijd tien drukken. Zou het nog 1965 of 1970 geweest zijn, dan was ook dit laatste boek (2010) al lang in het Nederlands vertaald. Misschien is het een teken van de doorbraak van de secularisatie, dat Nederlandse uitgeverij hier niet meer aan beginnen.

Toch is dat jammer, want nu blijven mensen die het Engels niet beheersen, verstoken van de erudiete beschouwingen van iemand van Harvard (daar komen veel lijnen samen). Iemand die ook het zuidelijk halfrond (Latijns-Amerika en Afrika) en de Aziatische godsdiensten goed kent. Vergeleken met hem zijn wij natuurlijk maar provinciaaltjes. Daardoor zien we een aantal grote bewegingen niet uit onszelf.

Onderscheid vertrouwen en geloven

Fundamenteel in zijn beschouwingen staat het onderscheid tussen *vertrouwen op een persoon* (*faith*) en *geloven in waarheden* (belief). Zijn stelling is dat de leerlingen in de eerste drie à vier eeuwen Jezus van Nazaret en zijn profetische traditie volgden. Zij deden wat gedaan moest worden, vooral voor de armen en gemarginaliseerden. Daartoe werden zij aangevuurd door de Geest. De enige 'geloofsbelijdenissen' waren de lijstjes met punten die bij het onderricht van de geloofsleerlingen aan de orde kwamen. Dit alles binnen een verscheidenheid van volkeren en culturen, maar in liefde bijeengehouden door de Geest die waait waar zij/hij wil (*Joh 3, 8*).

Maar keizer Constantijn, zelf geen christen, had behoefte aan een sterk cement om de volkeren en culturen in zijn rijk bijeen te houden en nodigde de leidinggevenden van de christengemeenten uit in zijn zomerpaleis te Nicea. Zij lieten zich graag uitnodigen, want na alle harde vervolgingen en verbanningen waren ook zij gevoelig voor eerbetoon en weelde. Daar ontstond, onder voorzitterschap van Constantijn, het Credo van Nicea (325). Dat was de opmaat voor vijftien eeuwen versmalling van het christendom tot de intellectuele actie van geloven in waarheden. Die moesten dus nauwkeurig, nauwkeuriger, nauwkeurigst omschreven worden. In de geschiedenis wemelt het van vrouwen en mannen die weer

KNIELEN

Het protest tegen het opbreken van een kruispunt, om in plaats daarvan een rotonde aan te leggen, past in dit verhaal. "Geef mij de ampullen eens aan", zei een man op leeftijd, die zijn jeugd in katholieke internaten en een kleinseminarie had doorgebracht. Hij bedoelde bij het koffiedrinken of melk en suiker aan hem konden worden doorgegeven.

Wat een brainwash heeft er bij een dergelijke scheefgegroeide rooms-katholieke generatie plaatsgevonden! Ge oefende katholieken, die met een enkele lucifer veel kaarsen kunnen aansteken, hebben dat ook in hun jeugd al geleerd. En in de sacristie zaten ze als minderjarige pubers aan de miswijn, die overgeschoten was. Misdienaars van toen zijn de wijndrinkers van nu geworden. De architectuur van een gebouw wordt door deze lieden stevast vertaald naar kerkelijke indelingen. "Kunnen we door het middenpad naar voren, of zitten we in de zijbeuk?" Een jonge devote kloosterling zocht in het neogothische Beursgebouw in Antwerpen bij het binnentreden tevergeefs naar een wijwatervat. Een andere wereldvreemde kloosterling, die een bioscoop bezocht en op het verkeerde been werd gezet door de looper in het gangpad en de donkerbruine kleuren van het meubilair, knielde voor hij de rij stoelen inschoof....

LLL

proberen het vertrouwen in Jezus en de werking van de Geest naar voren te halen. Meestal worden zij veroordeeld, soms later toch nog geëerd en zelfs heilig verklaard.

Ingescherpte leerstellingen en lege kerkbanken

Maar nu hebben de mensen er genoeg van om hun diepste religieuze motivaties en hun eerbied voor het mysterie van het bestaan door hiërarchieën te laten invriezen in geloofswaarheden.

Het Credo van Nicea (325) was de opmaat voor vijftien eeuwen versmalling van het christendom tot de intellectuele actie van geloven in waarheden. Harvey Cox is 'back again'.

Het gaat om Jezus volgen en jezelf inzetten voor de minsten der mensen. Hier in de Angelsaksische en Europese landen van het noordelijk halfrond kun je dat alleen maar zien in zijn negatieve afdruk: scherpe leerstellingen (*belief*) en lege kerkbanken.

Op het zuidelijk halfrond (Latijns-Amerika, Afrika, maar ook Zuid-Azië en Zuid-Korea) is de opleving van het vertrouwen in Jezus (*faith*) duidelijk te zien bij de jonge gemeenschappen aldaar: overvolle vieringen, grote diaconale en sociale projecten. Die vertonen een grote gelijkenis met de vroege christengemeenten bij de volkeren rond de Middellandse Zee, in het Tweestromenland en Ethiopië. Ook nu een grote verscheidenheid aan volkeren en culturen, een gedreven worden door de Geest vanuit de Bijbel die wordt gelezen en begrepen vanuit eigen armoede en marginalisatie. Ook hier vrije vormen van verenigingen en vieringen, grote verscheidenheid. Deze grondgedachte wordt door Cox uitgewerkt in een aantal specifieke hoofdstukken: over fundamentalisme in sterk spirituele en meer politieke vormen; bijbelvertalingen en 'groot nieuws bijbels'; ambtstheologieën; de lekenbeweging San' Egidio met zijn sterke sociale ondernemingen; over de kerk van St. Praxedes met

het bekende mozaïek van Theodora Episcopa; over de Pentecostals (brede verzamelnaam voor Pinksterbewegingen) in Latijns-Amerika en elders; over de jonge christengemeenschappen in Korea en Afrika. Ook over soortgelijke ontwikkelingen in de andere grote wereldgodsdiensten.

Heel veel informatie die bij ons nauwelijks bekend is. Want Europa is niet meer christelijk en het christendom is niet meer Europees. Hierbij ook een verslag van een gesprek met kardinaal Ratzinger in 1988. Die zag als zijn grote zorg het gevaar van syncretisme en relativisme. "Maar wij hanteren dat met behulp van de lokale bisschoppen", woorden die Cox deden denken aan het recept van Constantijn.

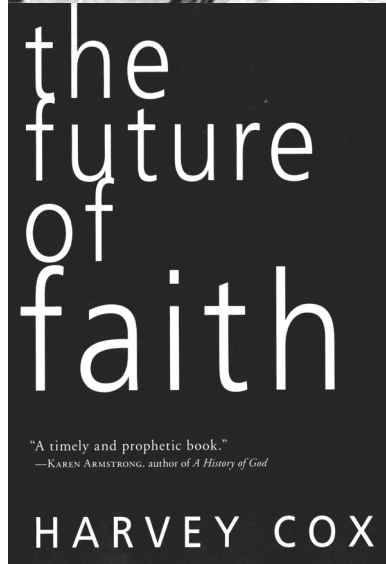
(Het gesprek was afgesproken om 13.00 uur. Bij een plezierig verloop, zeiden vrienden, zou hij wel voor de lunch genodigd worden. Maar na drie kwartier kwam een beambte de kardinaal roepen voor een volgende afspraak).

Overall ontstaan bezielde verbanden

Is Cox een optimist? Of weten wij weinig van ontwikkelingen buiten Europa en de Verenigde Staten? En voorzover we het wel weten, interpreteren we de ontwikkelingen vanuit het Constantijns model van troon en altaar dat ons als Europeanen vertrouwd is? Vinden wij veel lof voor de vrije werking van de Geest toch iets van de Reformatie? Moeilijke vragen. Duidelijk is wel dat Cox uit een Baptisten-nest komt. Dat zegt hij enkele malen. Maar dat wil niet zeggen dat hij dingen vertelt die het overdenken niet waard zijn.

In onze landen, waar het systeem van geloofswaarheden, door hiërarchie aangescherpt, vastloopt, zien we overall bezielde verbanden ontstaan. Leerlingen bemoedigen en dragen elkaar in de liefde van de Geest. In Latijns-Amerika heeft onze kerk het al veel langer laten afweten, juist door ingrijpen volgens het Constantijnse recept. Daar zijn de Pentecostals met groot succes in dat vacuüm gesprongen. Cox is zeker iemand die weet waarover hij schrijft. Al tientallen jaren een groot gezag.

Zeker een boek dat onze aandacht verdient. Ook bij *De stad van de mens* had hij het bij het rechte eind. Of is dit *wishful thinking*? Maar wie zou tien jaar geleden gedacht hebben dat er nu een Latijns-Amerikaanse bisschop met voorkeursoptie voor de armen paus zou zijn?

“Alles afwegend vonden we met elkaar de gemeenschap belangrijker dan het kerkgebouw, hoezeer we daar ook aan verknocht waren. En dus zijn we op weg gegaan.”

Gesprekspartners bij het interview (van links): Arthur van Tongeren, Barbara van Gorp, Henk Huisman.

FOTO: MV/ARCH/LV

SAMEN ONDERWEG

EKKLESIA TILBURG

Zij meden aanvankelijk de publiciteit, maar nu staat de jonge Ekklesia Tilburg, gestart in januari 2013, op de rails en is gereed om naar buiten te treden. Deze nieuwe zelfstandige geloofsgemeenschap bestaat vrijwel geheel uit oud-kerkgangers van de studentenparochie Maranatha in Tilburg. Nadat het parochiebestuur medio 2012 in een brief van het bisdom Den Bosch te horen kreeg, dat de zondagse vieringen voortaan volgens de kerkelijke regels moesten gaan plaatsvinden, en de pas aangetreden jonge pastoor zich hieraan conformeerde, zijn zij uit hun vertrouwde kerkgebouw vertrokken.

Zij komen sindsdien elders in Tilburg samen. *Mariënborg*-magazine woonde een zomerviering van de Ekklesia bij en sprak met drie bestuursleden: Henk Huisman, voorzitter, Barbara van Gorp, secretaris, en Arthur van Tongeren, penningmeester.

Jullie zijn afkomstig van de Maranathaparochie, een in 1962 opgerichte studentenparochie, ten behoeve van wat toen de Katholieke Economische Hogeschool Tilburg heette. De parochie stond al jaren bekend als oecumenisch. Wat was de aanleiding voor het bisdom Den Bosch om jullie plotseling instructies voor de eucharistie te sturen?

“Die brief kwam in de zomer van 2012, nadat Hub Lenders, die bijna 30 jaar studentenpastor en pastoor van de Maranathaparochie is geweest, met pensioen was gegaan. Hub had in de loop der jaren een meer

oecumenische vorm ontwikkeld voor de zondagse vieringen, waarin brood en wijn een grote rol spelen. Reden daarvan was mede dat er destijds aan Maranatha ook een studentenpastor van protestantsen huize was verbonden, en de vieringen naar elkaar toe groeiden. Wij noemen het ‘vieringen rond Schrift en Tafel’. Die brief van het bisdom met de instructie dat er voortaan volgens de R.-K. regels eucharistie zou moeten worden gevierd in onze kerk viel samen met de benoeming van een nieuwe studentenpastor, Michiel Peeters, die ons duidelijk maakte dat hij de lijn van het bisdom onverkort zou gaan volgen.”

Zou de nieuwe pastoor nog meer gaan veranderen dan alleen de aard van de vieringen?

“Ja. Niet alleen moesten we gaan vieren zonder brood en wijn, terwijl dat bepalend is geworden voor onze identiteit als geloofsgemeenschap, maar we verwachtten ook problemen met onder meer het vragen van de zegen over niet-rkk of niet-heterorelaties. Terwijl er bij ons nooit iemand is uitgesloten en we daar pal voor staan.”

En toen zijn jullie vertrokken?

“Niet meteen. Wij hebben eerst nog een paar maanden het overleg met Michiel Peeters, die immers voorzitter van het parochiebestuur was geworden, gaande gehouden.

Er was wederzijds respect, we begrepen zijn positie en zijn keuze, maar we kwamen tot de conclusie dat hij niet bij ons paste, en wij niet bij hem. Toen we uit elkaar gingen hebben we dan ook de pers bewust niet opgezocht. Wij wilden niet als kemphanen worden afgeschilderd en zijn met stille trom vertrokken.”

Hoe is de keuze om te vertrekken tot stand gekomen?

“Er ontstond in november een Initiatiefgroep Ekklesia, die de optie om zelfstandig verder te gaan heeft onderzocht. Toen heeft het

parochiebestuur in december 2012 een peiling gehouden onder de parochianen over wat zij wilden: blijven of vertrekken. Maar liefst 92% koos voor vertrekken. Dat was dus een duidelijke uitspraak. Alles afgewogen vonden we met elkaar de gemeenschap dus belangrijker dan het kerkgebouw, hoezeer we daar ook aan verknocht waren. En dus zijn we op weg gegaan."

En hoe verliep het vertrek?

"Vorig jaar op Kerstavond hebben we in een viering afscheid genomen van onze kerk. Het deed pijn. Velen van ons zijn daar getrouwd, kinderen zijn er gedoopt, we hebben er uitvaarten gedaan. Daar ligt een belangrijk deel van ons leven.

We hebben ons vaatwerk, een aardewerken schaal, een schenkan en een beker plechtig de kerk uitgedragen. En op Driekoningen hielden wij onze eerste viering als *Ekklesia Tilburg*, in de aula van Basisschool Prins Bernhard, die ons tijdelijk onderdak had verschaft. Daar hebben wij het vaatwerk toen weer plechtig naar binnen gedragen. Dit heeft zich in juni 2013 herhaald, toen we overgingen naar onze volgende stop als mensen onderweg: de Opstandingskerk."

Hoe bevalt het in de Opstandingskerk?

"We hebben heel wat locaties bekeken en gekeurd. We zijn heel blij met de Opstandingskerk. Er is een grote kerkzaal en we hebben aparte ruimten voor onze kinderkerk en puberclub. Onze keuze is mede bepaald doordat de kerkenraad van deze PKN-gemeente de bereidheid heeft uitgesproken tot samenwerking te komen."

Hoe is die hechte onderlinge band ontstaan?

"Maranatha is een categoriale parochie, geen territoriale. Van oudsher bestaat onze gemeenschap deels uit mensen die op enige manier gelieerd zijn aan de universiteit, als student, ex-student of medewerker. Maar dat is niet bepalend voor hetgeen ons verbindt. Dat is de eigen identiteit van onze gemeenschap, onze liturgie, verstaanbare taal, de liederen van Oosterhuis, en het feit dat bij ons iedereen welkom is, zonder enige uitzondering."

Hoe gaat het nu, na negen maanden als zelfstandige geloofsgemeenschap?

"We hebben op dit moment 170 ingeschreven leden. Elke zondag komen er tussen 50 en 70 mensen, dat is evenveel als vroeger. Vrijwel iedereen is mee overgegaan: bijna al onze voorgangers, het hele koor en de meeste kerkgangers. Door de overstap zijn we een hechtere groep geworden, we spreken elkaar meer, we hebben elkaar beter leren kennen. Iedereen voelt zich nu medeverantwoordelijk voor onze gemeenschap, het is niet zo dat ze zondags even langskomen. Bijna iedereen doet iets."

Wat is er gebeurd met de oorspronkelijke parochie nu jullie zijn vertrokken?

"Er is een nieuw bestuur benoemd, van mensen van buiten onze gemeenschap. Zondagmiddags om 17.00 uur is er een Engelstalige viering voor buitenlandse studenten. Op zondagochtend staat Maranatha nu leeg."

En hoe redden jullie het zonder pastoor?

"De laatste tien jaar was er al een praktijk ontstaan van twee voorgangers per viering. Hub zelf deed meestal de tafeldienst en

de tweede voorganger – een vrijwilliger – hield de overweging. Al sinds de pensionering van Hub doen onze vrijwilligers ook de tafeldiensten. We hebben veel expertise in eigen huis. We beschikken over een pool van 20 voorgangers, de meesten van hen theoloog. Het systeem van twee voorgangers hebben we in stand gehouden na onze overstap. In de zomervieringen, in juli en augustus, gaan ook anderen uit onze gemeenschap voor, in woord- en

"We hebben heel wat locaties bekeken en gekeurd. Maar we zijn met deze kerk heel blij."

FOTO: ALEX BEEKMANS

Een kinderkerk en een puberclub?

"We zijn qua leeftijdsopbouw een heel diverse groep. Onze gemiddelde leeftijd zal rond 50-60 jaar zijn, met uitschieters naar boven en beneden. Elke zondag is er daarom een crèche voor de kleintjes, dat zijn er een stuk of 15. En daarnaast zijn er ook zeven/acht pubers, die éénmaal per maand bij elkaar komen als wij de zondagse viering hebben. De andere zondagen zijn ze kerkassistent of assisteren ze bij de kleintjes."

EIGEN PLEKJE

Als kind woonde ik niet ver van de Biesbosch. Bij goed weer nam de pastoor ons als misdienaars mee 'den Biesbosch in'. Achter zijn oude tjoeker van een motorboot hing hij dan een grote ijzeren roeiboot; die was voor ons. Omdat zo'n boot maar weinig zitplaatsen had, was het schreeuwen en vechten om een plekje voor jezelf, je zwemspullen, boterhammen en limonade.

Dit ritueel was vaste prik. Kan ook niet anders. Een eigen plekje is een must. 'Een dak boven het hoofd, brood op de plank en dekens op het bed', is volgens de filosoof Levinas voor menselijk leven een heilig moeten. Er zijn natuurlijk uitschieters. Zo gaat waarschijnlijk, volgens het Katholiek Nieuwsblad, een hotel-keten van het eigen plekje van bisschop Punt van Haarlem-Amsterdam (het zogenoemde bisschoppelijk paleis) een viersterren-hotel maken met 68 kamers! De bisschop gaat kleiner wonen. Over een eigen plekje gesproken! Maar dit tussen haakjes.

Waar ik met deze verheven gedachte naar toe wil? Ik wil gaan zeggen dat we met dat noodzakelijk eigen plekje natuurlijk wel keihard aan grenzen gebonden zijn. Ga maar na: je kunt het jezelf in de roeiboot van het leven, als je het tenminste wat menselijk wilt houden, niet permitteren om op je eigen plekje doodleuk een gaatje in de bodem van de boot te boren. Of er mensen zijn die dat toch doen? God weet het. Het is wel zo, dat er momenteel in onze kerk heel wat geloofsgemeenschappen het gevoel hebben dat ze in een roeiboot zitten met bisschoppen die op hun eigen plekje zulke gaatjes wél zitten te boren. Zo stond 26 juni op de Opiniëpagina van het Brabants Dagblad het artikel 'Bisdom sluit en steelt' waarin oud-missiepater Piet van Mensvoort, naar aanleiding van de bemoeienis van het bisdom met zijn kerkdorp Esbeek, z'n hart lucht over het eigengereid dodelijke optreden van de kerkelijke leiders. "En dat gaat met de botte bijl", zo staat er, "het wordt meegedeeld, zonder overleg, zonder mogelijkheid van compromis, zonder mogelijkheid van uitstel zelfs." De gelovigen die dit niet aanstaat, mogen zich gerust laten uitschrijven als katholiek. Zij horen er wat het bisdom betreft niet meer bij."

Nu hoor ik de bisschop, die in de wachtkamer bij de tandarts deze column toevallig onder ogen krijgt, al denken: "Wat jij in ons geval 'gaatjes boren' noemt, is bittere noodzaak. Zo redden we tenminste nog van het kerkschip wat er te redden is." Of de bisschop dat meent? Tuurlijk. Van waaruit hij dat meent, is vers twee. Daarover zou ik wel eens willen praten, maar zo'n gesprek is voor bisschop helaas verloren tijd. Zoals toentertijd ook voor kapitein Outjes die op 1 januari 1738 met zijn slavenschip Leusden door een navigatiefout niet de Surinamerivier opvoer maar de ondiepe Marowijne waardoor het schip in het moeras begon te zinken... "In gesprek gaan met die zeshonderd slaven daar beneden in het ruim? Da's verloren tijd!" Hij draaide de deur van het ruim doodleuk op slot en verliet met z'n bemanning het zinkend schip. Als kapitein moet je je plaats weten, ja toch?...

Huub Schumacher

gebedsvieringen, waarvan alleen het thema door de liturgiegroep is vastgesteld."

Ekklesia Tilburg is een stichting. Maar jullie spreken over leden?

"Het is ook niet de stichting die leden heeft, maar de geloofsgemeenschap. We hebben ervoor gekozen om een stichting op te richten, omdat we dan sneller besluiten kunnen nemen. Er is een controlerend orgaan, de adviesraad. Die adviesraad benoemt en ontslaat ook de bestuursleden. Hij bestaat uit tien personen, waarbij in een reglement is vastgelegd dat belangrijke besluiten aan de geloofsgemeenschap voorgelegd kunnen worden. Dat is gedaan om het democratisch tekort op te heffen, dat aan de stichtingsvorm kleeft. We hebben inmiddels al vier van die 'gemeenschapsbijeenkomsten' gehad."

Hoe gaat het met de financiële kant?

"We komen nu rond. De stichting vraagt een kerkbijdrage naar draagkracht, en daarnaast brengen de collectes gelukkig goed op. Ongeveer één derde van onze inkomsten gaat naar de dirigent en de pianisten, want kwalitatief goede muziek vinden we heel belangrijk. Ongeveer net zoveel gaat naar de huur van het gebouw, de rest gaat op aan overige kosten. Als we meer willen zal het nodig zijn dat we groeien, dat we nieuwe leden krijgen."

Website: www.ekkesiatilburg.nl

Vieringen: *elke zondag om 11.45 uur, Opstandingskerk, Prof.*

Cobbenhagenlaan 8, Tilburg.

Contact: info@ekkesiatilburg.nl

GOD EN DE MAZELEN

"CRIMINELEN ZIJN HET"

Met bovenstaande titelwoorden eindigde Jan Blokker zijn column in de Volkskrant, 2 mei 1978, over hen die weigeren hun kinderen in te enten tegen polio. Ja, toen ook al, nu gaat het om mazelen. Hij vergeleek de weigeraars met terroristen. "Er is weinig verschil, omdat in beide gevallen sprake is van fanaten, van aanhangers van een geloofssysteem dat elke elementaire vorm van redelijkheid uitsluit". Het is de vrijheid van een columnist, wat ik met dit stukje ook ben, om een beetje door te slaan. Maar in de grond ben ik het eens met Jan Blokker, zaliger gedachtenis.

Ik zie niet zoveel verschil tussen het aan je kind onthouden van een noodzakelijke inenting, en het aan je kind onthouden van andere vormen van primaire zorg. Normaal zouden zulke ouders uit de ouderlijke macht worden ontzet op bevel van de rechter. Waarom gebeurt dit dan niet? Omdat zij zich beroepen op hun recht om hun godsdienst in vrijheid uit te oefenen. In hun, krankjorumme, uitleg van de leer van Jezus is inenting het ingrijpen in de scheppingsorde, hetgeen de mens niet toekomt (Heidelberger Catechismus, 1563, vraag 27, omdat "de kracht Gods alle schepselen met zijn hand onderhoudt"). Maar is godsdienstvrijheid, sinds 1815 verankerd in onze Grondwet, hier wel van toepassing? Ik meen van niet. Dit grondrecht beschermt ten eerste, terecht, het geloven wat je wilt, vrijheid van geweten noemen wij dat. En ten tweede, ook terecht, het uitdragen van dat geloof in vieringen, predikbeurten en zo.

Het beschermt, ten derde, het inrichten van je dagelijks leven naar je overtuiging. Maar die derde bescherming is veel beperkter dan de eerste twee. De wijze waarop ik mijn leven inricht, en de daden die ik stel of nalaat in het kader daarvan, moeten namelijk wel passen binnen onze democratische rechtsorde. Bij dat tweede is die beperking er ook al. Het houden van zogenaamde satansmissen, en het daarbij plegen van mensenoffers, is vanzelfsprekend uitgesloten. Evenals het oproepen tot moord en doodslag, een jihad of een kruistocht. Het dragen van boerka's, het kosjere slachten, het vrij willen hebben op de vrijdag of de sabbat, het vasten, het anderen beletten om op de dag des Heren te gaan zwemmen of fietsen, het luiden van klokken of luid bidden vanuit

moskee-
torens, dat alles valt alleen
onder de vrijheid van godsdienst als het overigens niemand echt

kwaad doet, en niet botst met onze openbare orde. Wij gedogen op dat punt heel wat irrationeel gedrag.

Maar valt daaronder het onthouden van wezenlijke zorg aan kinderen? Nee, zou ik zeggen. Want het doet wel anderen kwaad, die kinderen namelijk. Naar mijn gevoel dus een te grote mate van verdraagzaamheid. Het brengt ook het leven in gevaar van klasgenoten en van verzorgers die niet zijn ingeënt, of waarvan de inenting geen afweer meer geeft.

Maar wat is dan het verschil met andere activiteiten die ook het leven in gevaar brengen, van alpinisme, via 'bungeejumpen' tot comazuipen en autoraces? Daar is de kans op ongelukken groot, maar we staan het toch toe. Meestal gaat het daar om volwassenen, die moeten het zelf weten. Maar bijvoorbeeld bij alpinisme en bungeejumpen gaat het vaak ook om kinderen. Die ouders worden ook niet uit de ouderlijke macht ontzet. Het is, zo blijkt, minder makkelijk om te oordelen over die inenting-weigeraars, als je eerst zou denken. Er zijn er trouwens ook die het doen om andere dan religieuze redenen, bijvoorbeeld omdat zij bang zijn dat inenting hersenvliesontsteking veroorzaakt. We moeten dus met z'n allen op redelijke gronden beslissen, of we dat weigeren toestaan. Een beroep op godsdienstvrijheid mag daar echter nooit de doorslag geven. Die is op dit vlak maar beperkt geldig.

HET HANGT VAN DE MENS AF

^ Huub Schumacher

De afgelopen jaren zijn de Gemertse studiedagen steeds een groot succes geweest. Elk jaar opnieuw komen enkele honderden geïnteresseerden op deze dagen af. Ze worden als steeds georganiseerd door Huub Schumacher, door zijn columns voor de lezers van dit blad geen onbekende. Over de komende studiedagen van dit seizoen schrijft hij in dit artikel. Hij durft het aan om geen gemakkelijke stof te presenteren. Dat velen de dagen komen meemaken, bewijst, dat het hem lukt. – Red.

Waar je voor gáát, wat je heilig is, is iets persoonlijks. Het ligt ook bij iedereen verschillend. Er een naam aan geven is een uitdaging, want

het speelt natuurlijk een onvoorstelbaar grote rol, iedere dag, elke minuut. Je diepste zielelement kleurt je immers bij álles wat je doet. De theologie reikt ons een term aan die wat hulp kan bieden om zicht te krijgen op je zielelement. Ze spreekt in dit verband graag van een godsbeeld.

Godsbeelden

Godsbeelden, hoe persoonlijk ook, veranderen met een mens mee. Ieder maakt, of hij wil of niet, een hoop mee en dat kleurt hem, ook wat zijn kern betreft. Dingen die op een bepaald moment in het leven heilig voor iemand zijn, kunnen gaandeweg de jaren veranderen. God kan in de loop van de tijd voor iemand een ander gezicht krijgen. Zo is dat ook op veel uitgestrekter niveau. Als je kijkt naar de lange termijn (drie à vier generaties bijvoorbeeld) kun je bij mensen geleidelijke overgangen waarnemen naar een veranderend godsbeeld.

Geleidelijk, zeg ik, dat wel. En elke mens zit met zijn godsbeeld ergens op deze 'veranderende' grote lijn. Zo heb je, om maar wat te noemen, mensen, moderne mensen, die nog altijd rondlopen met een godsbeeld van vroegere generaties. Dat kan. Dat kan heel goed. Het hangt af van de mens zelf.

In je godsbeeld klinkt onmiddellijk door wat je heilig is, waarvoor je op de knieën gaat. Als je dan het eigen godsbeeld wat helder zou hebben, heb je veel duidelijk ten aanzien van jezelf. Er zijn evenveel godsbeelden als er mensen zijn. Ieder doet immers 'de dingen des levens' vanuit haar/zijn eigen persoonlijke godsbeeld.

'Dingen des levens'

Ik noem hier drie van die 'dingen des levens' waarvoor in de komende tijd drie studiedagen worden georganiseerd: de omgang van de mens met leed en verdriet en met troosten (1e studiedag); de wijze waarop hij met anderen omspringt, hen opvoedt en ook gelovig beïnvloedt (2e studiedag); en welke plaats hij voor bidden inruimt in zijn leven (3e studiedag). Iedereen kijkt daar weer anders tegen aan en gaat er op een eigen manier mee om; bij alle drie is het eigen persoonlijke godsbeeld de motor. Zo zie je ook, dat het van de mens afhangt.

Bij elk van de drie dagen gaan we telkens uit van één moderne theoloog. Op de eerste dag gaan we uit van Eugen Drewermann; op de tweede van Anton Houtepen; en op de derde dag van Roger Lenaers. Elk van deze drie heeft een modern godsbeeld ontwikkeld dat grote aantrekkingskracht heeft. Dat godsbeeld proberen we aan het begin van de betreffende studiedag helder

neer te zetten.

We vragen we ons bijvoorbeeld op de eerste studiedag af: als je nu vertrekt vanuit het godsbeeld van Drewermann, hoe zou je dan omgaan met leed en verdriet? Dat kan in de geest van Drewermann, maar het kan ook in de geest van een inmiddels verouderd godsbeeld, waarbij jij je misschien nog helemaal thuisvoelt. Want nogmaals: dat hangt van jezelf af.

Op de tweede studiedag vertrekken we vanuit het godsbeeld van Houtepen en kijken we naar de wijze waarop we zelf met 'beïnvloeden en opvoeden van anderen' omgaan. Ook op dit terrein zie je dan diezelfde mogelijkheden zoals we die op de eerste studiedag ook al tegenkwamen.

Op de derde studiedag staat het godsbeeld van Lenaers centraal en kijken we van daaruit wat 'bidden' voor ons zou kunnen betekenen. En ook hier: wat bidden voor jou persoonlijk betekent. Ook dat zal dan toch weer helemaal van jezelf afhangen.

Naar mijn idee scherpen we op deze manier ons eigen godsbeeld, onze eigen 'drive'. Daar heb je wat aan. Je krijgt er meer grip door op wie je bent en anderen kun je wellicht beter begrijpen.

PROGRAMMA

1e studiedag: zaterdag 28 september 2013

2e studiedag: zaterdag 23 november 2013

3e studiedag: zaterdag 22 februari 2014

Waar, hoe laat en wat?

De dagen worden georganiseerd in het Commanderij College, en wel in de aula van het VMBO-gebouw, St. Josephstraat 17, 5421 CR Gemert. We beginnen vroeg (om 9.00 uur met koffie) en stoppen op tijd (14.00 uur). De dag zit boordevol: in de morgen twee fikse inleidingen; we oefenen intussen een paar liederen en drinken koffie; er wordt muziek ten gehore gebracht; we gebruiken rond het middaguur de lunch (bestaande uit soep-van-het-huis en de boterhammen die je zelf hebt meegebracht), en houden ter afronding een liturgische meditatieviering.

Inschrijven

U maakt het te betalen geldbedrag over op bankrekeningnummer 145188884 ten name van Algemene Geloofsbezinning te Drunen, onder vermelding van de datum van de studiedag. Bovendien stuurt u een e-mail naar hoefjetannetje@tele2.nl met uw voornaam, achternaam, adres. De kosten per dag zijn € 12,50. Voor verdere inlichtingen: hetzelfde e-mail-adres.

Naar mijn idee scherpen we op deze manier ons eigen godsbeeld, onze eigen 'drive'.

Ook een muziekkuitvoering hoort bij de studiedagen.

Vaak spelen er vreemde gedachten door mijn hoofd. Wat geloof ik nou eigenlijk nog? Met veel mensen heb ik contact en steeds weer zijn er gesprekken, die uitlopen op deze gedachte: wat geloof ik nog? En dat allemaal, terwijl we participeren in vieringen, gespreksbijeenkomsten, redactievergaderingen en lezingen. En vaak op verjaardagen, bij verenigingen en zelfs in de sauna. Ik neem me voor om dat geloof eens beter te bekijken. Mogelijk kan ik het beladen woord *GELOVEN* in *VERTROUWEN* veranderen, zoals de Amsterdamse Studenten-ecclesia voorstelt en elders in dit nummer Harvey Cox in zijn nieuwste boek. Dan ziet het er al heel anders uit.

EEUW NA EEUW
WORDEN DOGMA'S

MEEGESLEEPT EN
NOOIT WORDT ER
EENS EEN VERWIJDERD
IN VERBAND MET
NIEUWERE INZICHTEN.

Veel mensen zeggen: 'ik geloof niet meer', maar weten niet waarom dat zo is. Ze vertrouwen het niet meer. In Brabant zegt men gemakkelijk, dat 'Onze Lieve Heer' het wel goed met ons voor heeft. Daarbij niet wetend of het over God of over Jezus gaat. Geloof is een moeilijk te omschrijven begrip. Geloven is niet iets van je verstand en toch zijn er veel terreinen die je met geloven kunt verbinden en die goed te beschrijven zijn. Neem nou bijvoorbeeld de organisatie van de kerk.

Geloven in een dominante kerk – wantrouwen in de leiding

In het kader van de fusies, die het bisdom Den Bosch voor ogen heeft, kwam in april de Antoniusparochie in Best aan de beurt. Parochiepastoor Richard Schreurs en diaken Hans van de Laar waren het niet eens met de bisschop en verzetten zich samen met een groot deel van hun gelovigen. De bisschop heeft de leiding weggestuurd en de sleutels van de gebouwen opgeëist. Het instituut kerk kan zich hard opstellen.

Democratie is bij de R.-K. Kerk een onbekend begrip. Het begon vroeger al in Rome. Voor de kerkorganisatie werd dezelfde organisatievorm gekozen die het Romeinse keizerrijk hanteerde, de hiërarchische dictatuur. Deze vorm van besturen werd ook doorgevoerd in de bisdommen en zelfs in parochies en wordt tot op de dag van vandaag met harde hand gevolgd. Daarbij is het voornaamste uitgangspunt: de bisschop heeft gelijk. Zo werden priesters in de jaren zeventig met duizenden uit het ambt gezet, omdat het priesterhuwelijk niet strookte met de voorschriften van Rome. Weer op basis van een ander uitgangspunt: de bisschop is de baas. Een kennelijk goed lopende parochie wordt zonder overleg in een groter geheel geplaatst, gefuseerd. Aanleiding voor veel mensen om te zeggen: 'ik verlies mijn geloof, ik heb geen vertrouwen meer in de kerk'. Eigenlijk heeft dat niets met het geloof te maken, maar het geeft pijn en verwijdering. Je wilt er niets meer mee te maken hebben.

Onbetrouwbare rituelen

Onlangs was een jonge vrouw overleden. Haar man en dochters kwamen in verdriet bijeen. De band met de kerk was in de voorbije jaren steeds losser geworden. Tijdens hun vakanties wilden ze nog wel een kerk binnengaan om het gebouw te bewonderen, maar nu kozen ze bij het afscheid voor een kerk als sacrale ruimte. De pastoor was vol begrip. Samen vonden zij een vorm om hun vrouw en moeder naar het einde te begeleiden. Geloven werd hier vertrouwen. Vertrouwen in elkaar om de goede rituelen te vinden. Vaak gaat dat anders. Het verkalkt ritueel staat vast en kan leiden tot onverkwikkelijke tegenstellingen. Toch heeft een mens rituelen nodig wanneer woorden ontoereikend zijn. De kerk kan daarbij mensen helpen, maar starheid leidt weer tot onbegrip en ongeloof en wantrouwen. Vaak zijn de kerkelijke rituelen een geweldige steun, maar helaas is het gebruikte kerkelijk jargon, de tekst, onbegrijpelijk en niet meer van deze tijd en breekt daarom het vertrouwen af. Waarom zou je bijvoorbeeld de twijfels bij het mysterie van de dood niet gewoon uitspreken in plaats van onomwonden God en de engelen in de hemel als realiteiten neer te zetten? Vandaag worden bij eucharistievieringen steeds meer vervreemde rituelen gebruikt. Bijvoorbeeld de nadrukkelijke zegening die de geknielde leken ontvangen wanneer ze de hosties gaan uitreiken. Daarmee wordt enerzijds de leek teruggezet op een lage plaats en anderzijds het uitdelen van de hostie overgewaardeerd vanwege de theologie van de zogeheten letterlijke tegenwoordigheid daarin van Christus. Rituelen die de gelovigen op het verkeerde been zetten zijn leeg en zinloos. Eeuwenoude tradities kunnen zinvol zijn, maar mijn geloof in de daadwerkelijke werking ervan is verloren gegaan en met mij bij velen. Toch voeren oude inzichten in een bombastisch kerkjargon nog steeds de boventoon. Dat doet mijn geloof en dus mijn vertrouwen geweld aan.

FOTO: MV/ARCH/LvG

Kwesties als erfzonde en verlossing van de mensheid door de offerdood van Jezus van Nazaret zijn inmiddels verouderde begrippen.

Ik vertrouw het niet, terwijl rituelen zo helend zouden kunnen werken.

Onbetrouwbare dogma's

Ik sprak een pastoor die er moeite mee heeft om het 'Wees gegroet' te bidden. Daarin staat namelijk dat Maria de Moeder van God is en daar kan hij niet meer mee uit de voeten. Ook mijn geloof is veranderd. De oude dogma's spreken mij niet meer aan. Een Credo kan ik niet meebidden. Veel dogma's zijn het gevolg van religieuze compromissen, mythische overblijfselen uit vervlogen tijden,

gedogmatiseerde volksdevoties rond Maria en politieke beslissingen zoals bijvoorbeeld de onfeilbaarheid van de paus. Eeuw na eeuw worden dogma's meegesleept en nooit wordt er een verwijderd in verband met andere inzichten. Ons geloof in een God heeft op een totaal andere wijze vorm gekregen. De kerk heeft tot voor kort altijd precies geweten wie God was en kende al Zijn inzichten en weet dat nog steeds. Moderne theologen komen tegenwoordig echter met radicaal andere meningen. Zo zegt de Vlaamse jezuïet Roger Lenaers, dat de aloude gelovige opdeling in twee werelden voorbij is. Het geloof in een volmaakte wereld van licht, gerechtigheid en vrede van een God-in-den-hoge enerzijds, en de onvolmaakte wereld van met schuld beladen stervelingen anderzijds, is in de moderniteit niet meer houdbaar. En de protestantse theoloog Harry Kuitert lanceerde de theologisch stelling, dat alles wat we over 'boven' zeggen (dus ook over God) van 'beneden' komt, dus van onszelf. Dat alles staat in een schril contrast met de alom nog gehanteerde kerkelijke geloofsinhouden die voor de hedendaagse mens onhoudbaar zijn. Ben ik mijn geloof kwijt wanneer ik anders ga denken? De gebaande wegen van vroeger leken zekerder, maar zijn ze nog te vertrouwen? Het is niet te verwonderen dat een aantal ouderen in verwarring komt. Met name de inzichten van Lenaers nemen het fundament uit het oude geloof weg en elk onderdeel daarvan wankelt eveneens.

FOTO: MV/ARCH/LVG

Te wantrouwen moraal

Vrouwen zijn vreemde wezens in de kerk. Geen priesterwijding voor hen, liefst niet op het altaar komen en toch altijd aanwezig zijn, vooral als dienstbare mensen. Wat een onbegrijpelijke visie in het jaar 2013! Andere nog altijd moeilijke thema's voor de kerk zijn (homo)seksualiteit en ingrepen in menselijk leven zoals euthanasie en abortus. De kerkelijke moraal loopt op een ander spoor dan de huidige algemeen menselijke inzichten. Ook op deze gebieden is het vertrouwen in de kerk tot een minimum gekrompen. Vrouwen en mannen, hetero's en homo's zijn immers gelijkwaardige burgers in onze maatschappij.

Ons begrip over kwaad is ook veranderd. Kwesties als erfzonde en verlossing van de mensheid door de offerdood van Jezus van Nazaret zijn inmiddels verouderde begrippen. Natuurlijk is er kwaad in de wereld, veel kwaad zelfs en de kerk zou daartegen duidelijke signalen kunnen laten uitgaan. Geweld, oorlog, onrechtvaardige verdeling van goederen, armoede zijn kwalen van onze samenleving. Dat juist zo'n moraliserend instituut zelf in de fout gaat is dramatisch. Het vertrouwen in de kerk is dan ook erg geschaad door de misbruiken en gewelddaden die binnen haar organisatie hebben plaatsgevonden. Haar eigenlijke taak als bewustmaakster van goed en eerlijk leven is verduisterd.

Wat vertrouw ik nog...

Wanneer ik de rekening opmaak van wat er nog te geloven en te vertrouwen is, kom ik tot een heel gewijzigd verhaal. Trefwoorden zijn dan: de Tien Geboden, de Bergrede en het Onze Vader. De Tien Geboden in hun oorspronkelijke oudtestamentische verwoording zijn basaal geldig, voor elke mens. Ik vertrouw erop dat de evangelisten de uitspraken van de mens Jezus getrouw hebben opgetekend. De uitspraken in de Bergrede zijn wel heel bijzonder. Ze vormen een verfijning van de Tien Geboden. Bidden van het Onze Vader geeft een warm gevoel, ofschoon mijn God meer een levenskracht in onszelf, in de natuur en de kosmos is. Ik deel de visie van het leerhuis onder leiding van Alex van Heusden, bijbelwetenschapper van de Stichting Leerhuis & Liturgie van de Amsterdamse Studenten Ecclesia. De uitleg is, dat het Onze Vader een veel realistischer gebed is. Volgens hen zijn de vragen om schuldvergeving materialistisch bedoeld, zelfs in financiële zin. Bidden kan meditatief zijn en beschouwen waar ik sta en wat ik kan en mag. Bidden slaat op onszelf terug, we verwoorden wat eigenlijk niet te verwoorden en te begrijpen is. Zoals bidden voor overledenen en hun de rust toewensen. Dat alles wil ik graag met anderen delen en zoek naar een beweging die mensen verbindt met elkaar en ruimte openlaat voor het mysterie van het leven.

In de rubriek 'Op de Keper' publiceert Mariënborg Magazine bijdragen van eenieder aan een discussie over iets in de R.-K. Kerk waarvan hij/zij vindt dat daar nog wel eens een hartig woordje over te zeggen valt. Dat kan zowel theoretisch als praktisch zijn, van erfzonde tot drie-eenheid, van genade van bijstand tot verrijzenis, van de vrouw als priester tot eucharistische oecumene, you name it! Om iedereen de kans te geven van haar/zijn hart geen moordkuil te hoeven maken, ondertekenen wij deze bijdragen steeds met een symbolisch pseudoniem: Cultivator. Met een cultivator wordt een stuk landbouwgrond losgewoeld waarna het wordt geploegd en ingezaaid. – Redactie

HOMO HOMINI LUPUS

Of het een hartig woordje is, waarvoor u, redactie, hier de gelegenheid biedt (dank u), weet ik niet; dat mag de lezer beoordelen. Maar het moet mij wel van het hart. Vroeger, ik bedoel: vóór het Vaticaans Concilie, zongen wij in het kerkkoor meestal Latijnse liederen. Sommige teksten waren rechtsstreeks ontleend aan het evangelie. Ik herinner me nog steeds "Homo quidam fecit coenam magnam": Een zeker iemand organiseerde een groot diner. Zo vertaalde onze dirigent het. Maar tegenwoordig zouden we, een beetje schertsend, eerder vertalen: een zekere homo organiseerde... En daarmee ben ik bij mijn 'hartig woordje'.

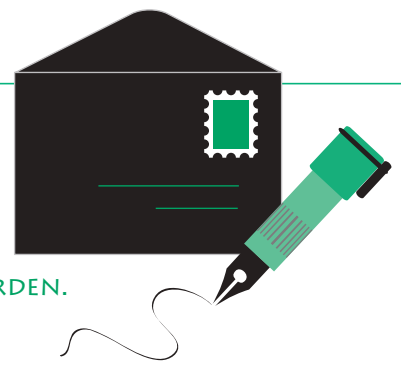
Ik stel nl. vast, dat woorden van betekenis kunnen veranderen. Neem 'homo-huwelijk'. Tegenstanders van dit woordgebruik vinden dat 'huwelijk' gereserveerd moet blijven van een man-vrouw-verbinding. En dat, terwijl op dat terrein al meer woorden veranderen. Denk bijvoorbeeld maar eens aan 'hokken', dat je tegenwoordig niet meer hoort. Je hebt nu 'samenwonen', al dan niet met een 'samenlevingscontract'. Je kunt een 'vaste relatie' hebben en de *datingsite* Second Love mag van de Reclame Code Commissie bij getrouwden gewoon reclame blijven maken voor nog een relatie erbij, en daarbij valt het woord 'bijzit' helemaal niet meer. Trouwens, in het Oude Testament ontmoette ik diverse aarts- en gewone vaders die meerdere vrouwen hadden. De woorden 'vriend' en 'vriendin' hebben er een samenwonende huwelijksbetekenis bij gekregen. En omdat de mensen tegenwoordig alsmoeder ouder worden, kunnen huwelijken soms te lang duren, zullen echtscheidingen steeds gewoner worden en zijn de woorden 'mijn ex' niet zo navrant meer.

En laat ik nu maar, weliswaar anoniem, uit de kast komen: ik ben hetero. Ik ben er bovendien voor, dat we aan het woord 'huwelijk' een ruimere betekenis gaan geven. In een kleine 20 landen worden huwelijken van mensen met hetzelfde geslacht officieel erkend. Dat houdt echter in, dat nog maar voor 8 procent van de wereldbevolking het homohuwelijk wettelijk is geregeld, meestal na voorafgaande hetero-protesten. Maar waar halen wij, hetero's, onze pretentie vandaan om ertegen te zijn? Patriarch Kyrill van Moskou noemt homoseksualiteit een zonde die leidt tot zelfvernietiging, en de Russische president Vladimir Poetin ondertekende onlangs de wet die homoseksuele propaganda verbiedt. Maar alle mensen worden geschapen "naar Gods beeld en gelijkenis, man en vrouw schiep hij hen, homo en hetero schiep hij hen." Propaganda voor het een of het ander heeft geen zin: een mens is namelijk of het een of het ander, en wisselen kan niet.

De titel boven dit woordje (geleend van de Romeinse schrijver Plautus, ca. 200 vóór Chr.) zou je kunnen vertalen met "De homo is een wolf voor de hetero", maar ik houd het toch liever op "De ene mens is een wolf voor de ander".

Cultivator

PER POST OF E-MAIL VERWELKOMT DE REDACTIE REACTIES EN BIJDAGEN VAN DE LEZERS. ZIJ BLIJFT EVENWEL HET RECHT HOUDEN DEZE AL DAN NIET OF SLECHTS GEDEELTELIJK TE PLAATSEN. EN PLAATSIING BETEKENT NIET PER SE DAT DE REDACTIE MET HET GESCHREVENE INSTEMT. IDEALE LENGTE: 200 À 300 WOORDEN.

'LITURGISCH THEATER'

Ik las dat u het uitzenden van eucharistievieringen, wat de KRO te zijner tijd gaat overnemen van RKK, afwijst. U schrijft dat een dergelijk sacrament niet thuis hoort in de reclamebusiness en dat er dringender thema's zijn. Bovendien zegt u dat de uitzending van de eucharistie voor de kijker geen sacrament is maar een show. Dit is weer typisch zo'n opmerking van een zogenaamde progressieve kritische club binnen de r.-k. kerk. Dat slaat helemaal door. Ik vraag me soms af of uw club niet beter protestant kan worden, dan heb je alleen maar van doen met die beeldloze woorddiensten in kale 'kerken' en van die vreselijke multifunctionele ruimten. Kritisch mag, maar dit slaat een beetje de essentie van het katholieke geloof onderuit. Dat is zoiets als voetbal niet meer uitzenden op tv zolang er honger is in de wereld of iets dergelijks. Dan kunnen we wel ophouden. Ik ben ook kritisch en heb me bijvoorbeeld ontzettend op zitten winden de afgelopen paar jaar over dat kindermisbruik en hoe slecht de r.-k. kerk dat behandelt en afgehandeld heeft, zo traag, bagatelliserend en verhullend dat ging. Ook qua communicatie deugde er weinig van, zoals de hele communicatie binnen de (Nederlandse) katholieke kerk slecht is, helaas. Dat neemt niet weg dat de eucharistie het meest wezenlijke deel is van de mis. Veel mensen die niet naar de kerk gaan of kunnen, kunnen ernaar kijken en dan lijkt het me logisch dat je dan een echte mis uitzendt en niet een woord-of communieviering. De eucharistie is het hart van de mis (ja, lekker traditioneel en ouderwets, zult u zeggen), tenzij er een woord- en communieviering is vanwege de afwezigheid van een priester (al wordt dat laatste steeds meer als gewoon ervaren en daarmee als een gewoonte; men weet op veel plaatsen al niet meer wat anders en ook niet wat een eucharistie betekent). Als r.-k. lid (rooms-katholiek dus en niet *reformatorisch*-katholiek!) van de kerk beschouw ik de mis als meer dan alleen een aspect van katholiek geloof en viering, het is ook een onderdeel van het 2000 jaar oude katholiek cultureel erfgoed en daar hoort een mooi en verzorgd 'liturgisch theater' bij. Heb ik helemaal niets op tegen; ja, dat is nu typisch katholiek, paaps, zo u wilt, toeters en bellen, 'poppenkast' en daar hadden de protestanten voor de reformatie ook al zo'n hekel aan, zodat we

na de reformatie in schuilkerken terecht kwamen. Wierook, miswijn, hosties, kaarsen, beelden, bellen, prachtige, echte kerkgebouwen, mooie afwisselende tijdeigen liturgische kleuren en kleding, af en toe Latijnse gezangen, waardevolle rituelen en symbolieken, prachtig. Echte katholieke kerkgebouwen met een rijke geschiedenis zijn ankerplaatsen, plaatsen van herinnering, of zoals de Franse historicus Pierre Nora zegt, ook *lieux de memoire*.

Overigens, voor andere zaken dan eucharistie zoals u die noemde, zijn er nu rubrieken als bijvoorbeeld Kruispunt. Ik weet overigens niet of dat ook overgenomen wordt door de KRO.

A.T. Bokkers, Emmeloord (per e-mail)

NIETS MIS BIJ DE KRO

Graag reageer ik op het artikel "Mis bij de KRO" in *Mariënborg Magazine* van juni 2013.

Er is niks 'mis' bij de KRO lijkt mij. Schrijver van dit artikel verdraait de gang van zaken. Hij stelt dat de KRO 'de Mis' gebruikt in een reclamecampagne. Maar niet het sacrament wordt gebruikt, zoals de schrijver beweert, maar het uitzenden van deze vieringen. Die uitzendingen passen bij de katholieke identiteit van de KRO en het is niet zo dat de KRO haar identiteit (alleen) daaraan zou ontleenen. Dat zijn de woorden van de schrijver.

Voor veel (vaak wat minder mobiele) mensen is het belangrijk dat ze die zondagsviering thuis kunnen ontvangen. Tot nu toe was dat eigenlijk een vanzelfsprekendheid. Nu de RKK wegbezuinigd wordt en ook de KRO moet bezuinigen, is het goed mensen er op te wijzen dat een omroep die dit overneemt, daar wel leden en dus inkomsten voor nodig heeft! Om het uitzenden van deze vieringen blijvend mogelijk te maken is deze campagne gestart. Dat er een goede respons op komt, geeft aan dat vele nieuwe leden zich gelukkig wel realiseren dat er leden nodig zijn om uitzending van programma's mogelijk te maken. Wat is hier 'mis' mee?

Thea van der Werf-Feenstra, Hattem

ledenraad kro

SCHAAMTELOOS

Als priester van 77 jaar en als rector van twee bejaardenhuizen, Zuiderschans in 's-Hertogenbosch en huize Elisabeth in Vught, wil ik u mijn ontsteltenis laten weten over uw bericht in het juni-nummer van *Mariënborg Magazine* over de tv-mis op zondag. Het is gewoon schaamteloos, dat u het heiligste wat de Catholica heeft, plaatst in de reclamebusiness. Uit eigen pastorale ervaring weet ik hoeveel ouderen met devotie en aandacht de H.Mis op de tv volgen. Het is eveneens schande dat u deze vaak met veel zorg voorbereide en met devotie en geloof opgedragen viering van de H. Eucharistie "gewoon een

show”noemt.

Bovendien is de invulling, die u voor deze tijd op de tv voorstelt, wel heel dubieus. Wie heeft er zondagsmorgens zin in die al jaren durende discussie over het celibaat, over de vrouw als priester, het homohuwelijk en nog zo wat? Mijn bejaarde parochianen in elk geval niet. Ik kan u trouwens geruststellen. Ik was onlangs nog in Rome en mij is verzekerd, dat van paus Franciscus – terecht– helemaal niets te verwachten is in de zaken die u opnoemt. Nederland moet eens ophouden met zeuren: het celibaat zou in 1970 al worden afgeschaft en het is er in 2013 nog. De vrouw in het ambt is afgeserveerd door de grote paus Johannes Paulus II en zo iets intrinsiek door en door slechts als het homohuwelijk zal nooit een plaats krijgen in de Katholieke Kerk, die wij in het Credo belijden als één, heilig, katholiek en apostolisch. U moet ophouden tegen bierkaaien te vechten. De Acht Mei Beweging heeft – Deo gratias – in 18 jaar niets bereikt; u zult evenmin enig succes boeken. Het schrikbewind van de progressieven onder leiding van pater Goddijn is voorbij; zijn trein is tot stilstand gekomen tegen het stootblok Rome. Zo zal het ook u vergaan. De Nederlandse Kerk dient zich te voegen in de wereldwijde Catholica, die nog altijd door Gods Geest geleid wordt. Geen eigen teksten, geen pastoraal werkers aan het altaar, liturgie naar het door Rome goedgekeurde missaal.

Dr. J. Peijnenburg, 's-Hertogenbosch

kerkhistoricus en archivaris emeritus van het bisdom

Naschrift: *De eerste briefschrijver spreekt van “liturgisch theater”; ik heb de woorden ‘gewoon een show’ niet gebruikt, maar wel het woord ‘vertoning’. Geen theoloog zal kunnen beweren dat de televisiekijkers deelhebben aan het sacrament, want dat geldt alleen voor de aanwezigen. Daar ging het mij om. Dat zo’n uitzending inspirerend en vooral voor ouderen en gehandicapten heel troostrijk kan zijn, heb ik in dat verband buiten beschouwing gelaten. Maar daarmee ben ik het natuurlijk helemaal eens. zoals dat ook van diverse andere theaterstukken op televisie gezegd kan worden. – LvG*

SARCASTICH

Op den duur ben ik gaan inzien, dat we in de polemiek met de meer behoudende vleugel(s), en/of de kerkelijke overheid, of zelfs in het spreken erover in eigen kring, moeten proberen alle spot, cynisme en sarcasme te vermijden. Ook in de laatste aflevering van *Mariënborg Magazine* heb ik weer spot gesignaleerd. Al is het wel eens heerlijk om sarcastisch te zijn, en spits – en ik vrees dat ik daar behoorlijk bedreven in ben – toch maakt het meer kapot dan dat het heelt, en zal de opponent in het harnas en het verweer jagen. Misschien dat de redactie hierover zou kunnen reflecteren.

Terzijde: ik sprak zondag met een jonge, enthousiaste bedienaar des woords (en der tafel), vertelde mijn verbazing over het vasthouden aan vormen die mensen vervreemden van de liturgie en mijn vrees dat de kerk, geheel tegen de intentie van Jezus in, de keuze laat vallen op de trouwe gelovigen en de rest laat maar gaan, en die jonge pastor zei: ‘Ja, staat er niet dat er een tijd komt, dat de ware gelovigen God in geest en waarheid zullen aanbidden?’ Hoe vind je dat! Wat een kei!

Nog meer terzijde: In zijn boek over het evangelie van Marcus schrijft Joop Smit dat Jezus de molensteen-straft bedacht voor degenen, die de

kleingelovigen minachten of ergeren. Zou de kerkelijke overheid zich dat moeten aantrekken? En, ben ik nu sarcastisch?

En nog meer terzijde: In het onvolprezen Benedictijns tijdschrift (2013/2) staat weer een artikel van de voormalige aartsbisschop van Kantelberg, Rowan Williams, over contemplatie. Lezen! Die man is geweldig!

Vincent Kraah, Zaltbommel

AANKLACHT EN EYEOPENER

Het artikel over Maria in het vorige nummer van *Mariënborg Magazine* vind ik aandoenlijk en liefelijk. Knap om dat zo te schrijven. Zo naïef en onschuldig. En gelijktijdig een aanklacht en eyeopener. Het geeft helder weer hoe ‘zot’ de geschiedenis een verhaal doet vervormen. Religies zonder geschreven woord zijn wat dat betreft veel flexibeler (daar gaan we weer). Het loslaten van oude vertellingen geeft ruimte aan een hedendaagse invulling van ‘het mysterie’. Juist door alles vast te leggen blijft de kerk hameren op oude wijsheden en openbaringen die een nieuw inzicht nodig hebben. Het verhaal van toen wordt aangedikt, koekt vast en slijbt dicht. Jammer dat de oude wijsheid overschaduwd wordt door een herhaling en verdikking van het verhaal. Weer een gemiste kans om het mysterie voort te laten leven.

Esther Le Large, Eindhoven

KERKPROVINCIE OP EEN KRUISPUNT VAN WEGEN

Krijgen we stilaan nu weer een periode-Gijsen of maken we nog kans op een nieuwe periode-Bluysen?

Met een tijdsverschil van slechts enkele maanden overleden dit jaar twee gepensioneerde Nederlandse bisschoppen. Op 24 juni Jo Gijsen van bisdom Roermond/Reykjavik, en op 8 augustus Jan Bluysen van bisdom 's-Hertogenbosch. Beiden hebben ieder op zijn eigen wijze de R.-K. Kerk in Nederland bestuurd tijdens de storm van vernieuwing die in de tweede helft van het vorig jaar over het land trok. Hoewel die storm nog lang niet geluwd is, is die kerk al wel voor de vraag komen staan: krijgen we stilaan weer een periode-Gijsen of maken we nog kans op een nieuwe periode-Bluysen? Een ruime terugblik en een voorzichtige vooruitblik.

Ook al zijn de laatste vijftig jaar verwoede pogingen ondernomen om het denken en handelen van de katholieken in Nederland te reguleren en in te dammen, meer dan ooit wordt duidelijk dat dit een illusie is. Alle geloofspijlers en opgedrongen leefregels worden door de zelfbewuste gelovigen doorgelicht en op hun waarde beoordeeld. De ontsluiting van een bovenaardse mythische kerk naar een gelovige gemeenschap van gewone mensen werd ingezet door het Tweede Vaticaans Concilie.

Creatieve geest

In de zogenoemde *Nieuwe Katechismus, geloofsverkondiging voor volwassenen* (1966) werden de meeste dogmatische brokstukken uit hun verstarring losgeweekt en verstaanbaar gemaakt in

gewone mensentaal. Een voorbeeldig boekwerk dat ook buiten het Nederlands taalgebied veel indruk maakte. In dezelfde geest werd in 1968 tijdens het Pastoraal Concilie te Noordwijkerhout een begin gemaakt om de kerk van boven – bisschoppen en clerus – met de gelovigen in gesprek te brengen.

In enkele jaren speelde men het klaar om het verstand en het hart van bewogen en verantwoordelijkheidsbewuste katholieken als stuwkracht van de creatieve geest de ruimte te geven en tot een verfrissende vorm van liturgie en pastorale praktijk te komen. Enkele regerende machthebbers in het Vaticaan kregen het daardoor Spaans benauwd en vonden dat dit katholiek gemeender in de Lage Landen de spuigaten uitliep. Zo ook kapelaan Ad Simonis die in naam van zijn eigen geweten en namens de wereldkerk en een groep geschrokken landgenoten aan de bel trok. Hij maakte duidelijk dat hij zich meer thuis voelde in het oude kader van de traditie. Daarin zagen de Vaticaanse bestuurders hun kans en benoemden hem in 1970 tot bisschop van Rotterdam.

Echte voltreffer

In die functie ging Simonis binnen het overwegend vooruitstrevende episcopaat als remmer van dienst optreden. De traditionele katholieken die zich tot dan toe miskend achtten, voelden dit als een steun in de rug. Het merendeel van de vernieuwingsgezinde gelovigen was verbaasd en dacht dat het niet zo'n vaart zou lopen. Maar de benoeming van Simonis was slechts een schot voor de

boeg. De echte voltrefeer kwam twee jaar later toen in 1972 als uit het niets de orthodoxe Jo Gijsen als bisschop van Roermond gedropt werd. Deze keer sloeg de benoeming in als een bom. Het werd duidelijk dat hij de opdracht had om als dijkgraaf en kanalisator alle gekronkel en vernieuwing in katholiek Nederland in te dammen en iedereen in blinde gehoorzaamheid aan het Vaticaans gezag te onderwerpen. Eenentwintig jaar lang zou hij een zware stempel drukken op de ontwikkeling van het katholicisme in Nederland.

Welgevallige kampen

Meer dan negentig procent van het kerkelijk kader van het bisdom Roermond voelde zich, vanuit pastorale verantwoordelijkheid, niet in staat om zijn meesterplan van absolute gehoorzaamheid aan het versterkte centrale gezag mee uit te voeren. Dat bleek vooral in de dekenvergadering waar geen enkele vorm van overleg mogelijk was.

Bij gevolg werkte Jo Gijsen zijn plan in zijn eentje uit. Hij ontsloeg zonder pardon zijn naaste medewerkers op het bisdombureau en omringde zich met meegaande jaknikkers en trouwe trawanten, maar die waren er nog erg weinig. Hij moest het voornamelijk hebben van de gewijde clerus. Op de oude garde hoefde hij niet te rekenen. De aankomende clerus volgde de opleiding aan de moderne Hogeschool voor Theologie en Pastoraat, HTP later UTP, te Heerlen. Daar kwam in zijn ogen niets goeds vandaan. Zo moesten de daar afgestudeerden die toch in zijn bisdom aan de slag wilden, eerst nog een heropvoeding krijgen in zijn welgevallige kampen in Regensburg of Rome. Enkele afgestudeerden van de UTP vonden een escape door zich door de bisschop van Den Bosch, Jan Bluysen, te laten wijden. Maar deze priesters waren voortaan wel *persona non grata* in het bisdom van Gijsen.

Als vooruitziend strateeg liet Gijsen de UTP helemaal links liggen en richtte zijn eigen seminarie op in Rolduc. Daar kon hij helemaal naar eigen model een elite van trouwe spirituele lijfwachten om zich heen verzamelen. Het merendeel van deze priesterkandidaten kwam van buiten zijn diocees. Zij werden al gauw op de sleutelposities in zijn diocees en in de parochies benoemd. Met deze elite werd in het hele bisdom een einde gemaakt aan alle modern gedoe in de parochies en werden de parochianen in de oude kaders

teruggedreven.

Onverkwikkelijke situaties

Dit autoritaire pastorale optreden bracht veel verwarring en verdriet in de lokale geloofsgemeenschappen. Hun dierbare, met de tijd meegegroeide, vrijere en blijere manier van geloofsbeleving werd hun weer ontnomen. Het gevolg was dat velen de boel helemaal voor gezien hielden. Anderen zochten hun heil in de regionale basisgemeenschappen waar zij zich wél gewaardeerd voelden.

Naast het door Gijsen veroorzaakte ongenoegen in de parochies, moesten ook andere kaders eraan geloven. Zo werd het bestaande diocesaan missiebureau gekapitteld en kreeg het te horen, dat het te werelds en te weinig kerkelijk bezig was. De bisschop zette het hele bureau aan de dijk en toverde een eigen structuur tevoorschijn. Zelfs het grote aantal katholieke schoolbesturen joeg hij de stuipen op het lijf door hen te verplichten tot een nieuw reglement dat in de praktijk waanzinnige en onverkwikkelijke situaties opleverde.

Zo werd duidelijk dat de man die benoemd was om in zijn bisdom herder van de katholieken te zijn, voor de meesten een afschrikwekkende figuur werd die blijkbaar niets van hun leven begreep. En toch, zonder enige vorm van dialoog of inspraak, zette hij zijn beleid door van 'Geloof op oneindig en verstand op nul'. Zo gezien was hij na Simonis de tweede remmer en vooral *sloper van dienst*. Het Vaticaan vond het allemaal prima en benoemde al gauw een aantal geestverwanten als bisschop in Nederland.

Ongehoorzaam

Bij het eens zo trouwe en volgzame katholieke volkje gingen definitief de ogen open. Men vond zich bezet en door, onder curatele gesteld van een vreemde mogenheid die vanuit het Vaticaan haar

wetten lanceerde om de gelovigen klein te houden. Zo groeide als vanzelf een verzetsbeweging die vanuit de ondergrond zich steeds duidelijker begon te manifesteren. Het waren voornamelijk de vrouwelijke en mannelijke religieuze bewegingen van orden en congregaties die hierin het voortouw namen. Deze stroming kwam het

Twee cruciale gebeurtenissen in de geschiedenis van de Nederlandse R.-K. Kerkprovincie: links het Pastoraal Concilie in Noordwijkerhout (eerste sessie, 1970) en rechts een manifestatie van de Acht Mei Beweging (hier in Zwolle, 1990).

FOTO'S:
MV/ARCH/LVG

meest duidelijk in 1985 voor de dag tijdens het bezoek van paus Johannes Paulus II aan Nederland. Aangezien velen meenden dat hij van ons katholieke land een puinhoop had gemaakt, wilden ze hem dat toch wel even duidelijk maken. Straten vol juichende mensen waren nergens te zien. De manifestatie van *Het Andere gezicht van de kerk*, 8 mei op het Malieveld in Den Haag, ontvouwde de emoties en denkbeelden van de progressieve katholieken. Op 12 mei was er een officiële zitting van katholiek Nederland in de Jaarbeurs te Utrecht die door het episcopaat geregiseerd was. Toch lukte het Hedwig Wasser, die namens de Missieraad het woord kreeg, om uit een ander vaatje te tappen. Zoals verschillende andere kerkelijke groeperingen was ook de Missieraad uitgenodigd om in een voordracht de paus te vertellen waarmee de mensen van die Raad bezig waren. Als lid van de Missieraad presenteerde Hedwig Wasser een algemene beschouwing van de Missieraad over recht en onrecht in de wereld, maar toen week zij af van de tevoren opgestelde tekst: *“Op persoonlijke titel wil ik toevoegen: Gaan wij op een geloofwaardige manier om met de bevrijdende boodschap van het Evangelie als er een opgestoken vinger gepredikt wordt in plaats van een toegestoken hand? Als er geen ruimte maar uitsluiting wordt aangezegd aan ongehuwd samenwonenden, gescheidenen, homoseksuelen, gehuwde priesters en...vrouwen? Gaan we op een geloofwaardige manier om met het herderschap van Christus als bisschoppen boven ons tronen in plaats van mét en te midden van ons op weg te zijn? De kerkelijke ontwikkelingen van de laatste tijd hebben velen van ons ertoe gedwongen uit kritische trouw en christelijke gehoorzaamheid kerkelijk ongehoorzaam te zijn. Maar wij zijn allen kerk, een kerk geënt op de oudste christelijke gemeente, waarin liefde het hoogste gezag was, waarin mannen en vrouwen, gehuwden en ongehuwden een taak hadden, óók in het leiding geven.”*

Verkrampde toestanden

Na deze woorden is het muisstil. Sommigen schuiven wat ongemakkelijk op hun stoel, anderen glimlachen en Hedwig denkt zelfbewust en toch in spanning: ‘Ze kunnen me wat, het is eruit! Alle opgekropte gevoelens over verkrampde toestanden in de kerk, zo kan het niet langer. Wat heb je aan al die slappe vrome praatjes en valse waarheden? Dan maar beter recht voor z’n raap.’

Het bestuur van de Missieraad is vol lof over haar moedig optreden. En de paus zelf? Die doet alsof zijn

neus bloedt en mompelt ‘dat zo iets wel vaker gezegd wordt’. Het glijdt hem blijkbaar langs zijn pontificale kleren en dringt niet door tot zijn huid. Dus hij neemt haar helemaal niet serieus. Dat voelt zij als een dolksteek. De aanwezige bisschoppen strooien gul met hun verwijten. Ad Simonis heeft het over een bedorven dag voor de Missieraad en dat het een blamage is voor het hele pausbezoek aan ons land. Henny Bomers (Haarlem) vindt het schaamteloos gedrag en Philippe Bär (Rotterdam) zegt het op rijm: “Bezint eer ge begint”. Maar hij moest eens weten hoelang zij als erudiete vrouw hierover heeft nagedacht en hoe zorgvuldig zij haar woorden gekozen heeft. Door dit optreden was Hedwig Wasser plotseling een BN’er. Van alle kanten stormde de pers op haar af. De dag erop kopte het dagblad De Telegraaf: *Hedwig Wasser de heldin van de verdrukten*.

Door deze vernederende reacties van de bisschoppen werd nogmaals duidelijk hoe de kaarten op tafel lagen. Zij wilden het geloof indijken, ouderwets stabiliseren in de traditionele kaders. Dat was duidelijk de wil van de baas in Rome. Maar het merendeel van het kerkvolk wilde vooral een levendige beweging. Deze kreeg haar bedding in de *Acht Mei Beweging* waarvan Hedwig Wasser na Wies Stael-Merkx van 1993 tot 1999 voorzitter werd. Zij bleef de dialoog met de bisschoppen zoeken, en het lukte haar zelfs om op een van de jaarlijkse manifestaties van de Beweging de bisschoppen Ad van Luyn van Rotterdam en Tiny Muskens van Breda een waardige plek in het programma te geven. Maar verder ontwikkelde het kerkelijk gebeuren zich moeizaam en vaak schrijnend.

Trieste nevel

Het is duidelijk dat de lijn van Gijsen blijft doorwerken. Vanaf 1972 tot 1993 was hij bisschop van Roermond en maakte als zodanig het leven van velen zuur. Zijn opvolger Frans Wiertz blijft in grote lijnen op hetzelfde spoor, maar de scherpe kanten gaan er wat af. De almachtige gewijde priester blijft ten opzichte van de gewone gelovige de dienst uitmaken. Overal waren spionnen rond om alles door te seinen wat liturgisch of pastoraal buiten de aangegeven perken gaat.

Zo zit bij veel parochianen en bij de wat vrijere pastors, de schrik er flink in om niet als een stout kind op het matje geroepen te worden. Ook de religieuze groeperingen rond kloosterkapellen worden fors in de gaten gehouden en zelfs gekortwiekt in hun eigen pastorale praktijken. Zo waart het spook van strengheid en wantrouwen, dat sinds Gijsen als een trieste nevel over Limburg neerdaalde, intussen in alle bisdommen merkbaar rond. Voornamelijk in de bisdommen waar mensen van zijn snit de scepter zwaaien, zoals kardinaal Wim Eijk in Utrecht en bisschop Jos Punt in Haarlem.

Enkele maanden geleden is Jo Gijsen overleden. Ook voor hem mag gelden: ‘Over de doden niets dan goeds’.en ‘Ook al was niet alles koek en ei, hij zal het wel goed bedoeld hebben’. Maar er is meer. Meer dan twintig jaar was hij verantwoordelijk voor het geloofsleven van een miljoen katholieken. Voor velen was hij onbegrijpelijk,

een groot raadsel en een kwelling in hun geloofsbeleving. Ze hebben veel opgekropt en verdrongen. Velen nemen hem kwalijk dat hij nooit publiekelijk in gesprek is gegaan met mensen en nooit verantwoording heeft afgelegd over zijn beleid. Tijdens zijn emeritaat heeft hij ruimschoots de tijd daarvoor gehad om hiervoor iets te verzinnen, maar niets van dat alles. Het lijkt er meer op dat hij vol trots met zijn eigen gelijk de glorie van de eeuwigheid is ingegaan. Want zijn spirituele genen heeft hij in heel Nederland ruimschoots uitgezaaid.

Kruispunt van wegen

Maar daarmee is, met name bij het Limburgse volkje, de kous nog niet af. De dagen na zijn overlijden stond het *Limburgs Dagblad* vol met emotionele beschouwingen. Op 25 juni schreef het blad: "Oud-bisschop Mgr. Jo Gijsen liet weinig Limburgers onberoerd. Vele gelovigen keerden de kerk tijdens Gijsens ambtsperiode de rug toe. Anderen zagen in hem juist de hoeder van de ware leer." Vervolgens kwamen de reacties. Uiteraard zijn er enkelen die het voor hem blijven opnemen. Anderen laten in felle bewoordingen bij wijze van evaluatie en tevens als afrekening met hem, het achterste van hun tong zien.

Zo schreef iemand: 'Hoe is het mogelijk dat iemand in dienst van de kerk de meest elementaire zaak, de naastenliefde, zo heeft verkwaanseld. Het doet denken aan het Duitse *Befehl ist Befehl*, zonder ook maar enige eigen verantwoordelijkheid te nemen. Wat zijn in godsnaam de beweegredenen van Gijsen geweest om de kerk in Limburg zo om zeep te helpen. Als er ook maar enige lijn te ontdekken zou zijn geweest in de geloofwaardigheid van deze mens (...) dan zou de kerk in Limburg waarschijnlijk minder snel afgebroken zijn als nu het geval is.'

Naast de structurele gevolgen van zijn beleid is er in het persoonlijk leven van velen veel schade aangericht.

De vraag is: Hoe gaat het verder? De enige priestergewijde jongeling van Nederlandse afkomst van het seminarie Rolduc, Roderick van Attekum, beantwoordt op TV-Limburg spontaan de vraag van de verslaggever, over wat zijn toekomstig werk en beleid zal zijn, met: "De mensen naar God brengen."

Inderdaad de kerntaak van een aanstaande pastor; Wel blijft de volgende vraag staan: Hoe ziet die God van jou er dan uit, en waar is die te vinden? Is het God verticaal in de hoogte boven de wolken die net als Zeus op de Olympus voornamelijk met wierookwolken en offers zoetgehouden moet worden? Of is het de horizontale God vlak aan onze zijde die Jezus van Nazaret aanduidde als: "Waar twee of meer mensen in mijn naam samen zijn, daar ben ik in hun midden." Dus de weg daarheen is ook cruciaal verschillend. Elke weldenkende mens zal op dit kruispunt van wegen zijn hart moeten laten spreken en zijn eigen keuze moeten maken.

Kast

Afhankelijk van het weer en de innerlijke stemming vragen veel vrouwen zich dagelijks af: "Wat zal ik nu weer eens aantrekken?" De kast gaat open en er is keuze genoeg. Daaronder is ook haar lievelingstextieltje waarin ze zich op haar gemak voelt en waarmee ze voor de dag wil komen. Kleding is een middel om je eigen identiteit aan te geven. Bij bijzondere gelegenheden is dat heel duidelijk: Een Ajax-shirt op straat en in het stadion, half bloot op de gay-paradeboot en het leren jack van de Hells-Angels op de knorrig pruttelfiets. Deze uiterlijke vertoning spreekt boekdelen.

De kast is de plek waar die spullen liggen te wachten om op het gepaste moment de identiteit en de groepsverbondenheid van de drager te etaleren. Daarbij behoren ook de kleinere attributen zoals het hoofddoekje, het witte boordje, de hals-en oorversieringen zoals hartjes, kruisjes en wellicht ook de davidsster, ying-yang en de halvemaan. Zo komt de tennisster Maria Charapova er rondborstig voor uit tot welke geloofsgroep zij behoort. Anderen zijn daarin terughoudend of zelfs bang om hun identiteit te tonen. Ze blijven met hun goedje *in* de kast. Dit maakt van mensen grijze muizen die hun dierbaarste overtuiging verstoppen en elkaar veroordelen tot een schimmig bestaan.

Opvallend werd op Koningsdag 30 april de veelzijdigheid van de Nederlanders op het gebied van cultuur, sport en alle mogelijke hobby's grootscheeps uit de kast gehaald, tijdens de koninklijke rondvaart op het IJ in Amsterdam. Maar het *wezenlijk facet* van de Nederlandse ziel ontbrak. Dat is de religieuze en levensbeschouwelijke rijkdom. Dit is de spirituele bron die het klaarspeelde om met vallen en opstaan vanuit het verleden een humane samenleving te creëren en in stand te houden. Een schrale troost was het dat tijdens de eedaflegging enkele bestuurders vanuit hun diepe overtuiging dan toch verwezen naar *Iets Hogers* dat boven ons maaveld uitsteekt..

Open en eerlijk voor de dag komen kan feestelijk zijn. Zo worden we elke zondagochtend verwend door de diverse kerkklokken die hun geloof bejubelen. Wanneer komt de tijd dat ook de talloze minaretten op bijzondere moslimfeesten uit de kast komen en lofzingend Allah luidkeels aan de ruimte toevertrouwen?

Leon Goertz

Waaiers met struisvogelveren, de draagstoel, de tiara: in de loop van de recente kerkgeschiedenis hebben we deze attributen van het pausschap zien verdwijnen. Elke paus heeft wel iets ervan afgeschafte. Nu is de beurt aan Franciscus. En jawel: hij laat zich niet meer rondrijden in een gepantserde Mercedes, maar in een gewone Fiat. En hij laat de rood-leren pausschoenen voortaan in de kast staan. Toch waren die al traditie sinds Bonifatius VIII (14e eeuw) en volgens het pauselijk bijgeloof bracht het niet dragen ervan steevast onheil. Juist op de dag waarop Bonifatius, in plaats van de rode, zijn goudomrande groene teenslippers aan had, werd het Vaticaan bestormd door mannen van Filips de Schone. Op de dag van de aanslag op Johannes Paulus II had deze zijn rode slippers niet aan. En Benedictus XVI ook niet op de dag waarop hij zijn aftreden bekend maakte, en prompt sloeg een bliksem op de Sint Pieter. Benedictus heeft de schoenen (zie foto; helaas heeft dit blad nog geen kleurenfoto's) cadeau gedaan aan Rafael Cenizo, chef van de Vaticaanse apotheek. Deze heeft ze afgestaan aan het museum van de Spaanse stad Granada, waar ze worden tentoongesteld. Intussen is in Rome de pauselijke rodeschoenenmaker Adriano Stefanelli (zie foto) wel een klant kwijt. Maar zal Franciscus, hopelijk, het kerkbestuur niet op zijn sloffen gaan afdoen.

Word lid - Word abonnee - **Bon**

MEEDISCUSSIËREN MET MARIËNBURG

Als vereniging bevordert Mariënburg discussie over onderwerpen die leven onder kritisch katholieken en stimuleert daarbij inbreng vanuit de katholieke traditie. Concreet gebeurt dit via de interactieve website en door middel van dit Mariënburg Magazine. Voelt u ervoor om zich hierbij aan te sluiten? Dan:

De heer/mevrouw (a.u.b. aangeven wat van toepassing is)

Naam: .....

Adres: .....

Postcode en plaats: .....

- wordt lid van de Vereniging Mariënburg en ontvangt vier keer per jaar Mariënburg Magazine (€ 30,- per jaar)
- wordt lid van de Vereniging Mariënburg en hoeft geen abonnement op Mariënburg Magazine (€ 12,50 per jaar)
- abonneert zich op Mariënburg Magazine, maar zonder lidmaatschap van de vereniging (€ 20,- per jaar)
- meldt zich voor drie proefnummers van Mariënburg Magazine (€ 5,-)
- is lid en wil een geschenkabonnement op Mariënburg Magazine geven aan:

De heer / mevrouw (a.u.b. aangeven wat van toepassing is)

Naam: .....

Adres: .....

Postcode en plaats: .....

Datum:..... Handtekening: .....

De (eventueel fotokopieerde en) ingevulde bon in gesloten envelop zonder postzegel opsturen naar:

Secretariaat Mariënburg – Antwoordnummer 223 – 3800 VB Amersfoort

of alle gegevens per e-mail zenden naar: secretariaat@marienburgvereniging.nl